

**Σχεσιοδυναμική παιδαγωγική στην προσχολική αγωγή και εκπαίδευση
Θεωρητική προσέγγιση, πρακτικές εφαρμογές και η πρόκληση αξιολόγησης**

Θεοδώρα Παπαθεοδώρου, PhD

Norland College, UK

Αντί προλόγου

Ο άνθρωπος είναι ον φύσει κοινωνικό και πολιτικό.

Man is by nature a social and political being

Aristotle

I am who I am because of who we all are

Ubuntu, South African proverb

Because responsive relationships are both expected and essential, their absence is a serious threat to a child's development and well-being.

The Center on the Developing Child, Harvard University

Περίληψη

Η δημιουργία σχέσεων αποτελεί τον κεντρικό άξονα στην προσχολική αγωγή και εκπαίδευση και ενώ υπάρχουν κάποια κοινά χαρακτηριστικά με τις προσωπικές σχέσεις, είναι διακριτά διαφορετικές. Η δημιουργία σχέσεων μέσα στον εκπαιδευτικό χώρο επηρεάζεται από τους στόχους του εκπαιδευτικού συστήματος και το ρόλο που καλούνται οι εκπαιδευτικοί να παίξουν για να τους πραγματοποιήσουν. Συγκεκριμένα στην προσχολική ηλικία, οι εκπαιδευτικοί συν-παίζουν, διαμεσολαβούν, καθοδηγούν, εποικοδομούν μαθησιακές προθέσεις και στόχους για να διευκολύνουν την κοινωνικοποίηση, επικοινωνία και γνωστική ανάπτυξη των παιδιών μέσα σε ένα ασφαλές και προστατευτικό περιβάλλον.

Σε αυτή την ομιλία θα αναφερθώ στο θέμα της σχεσιοδυναμικής παιδαγωγικής στην προσχολική αγωγή και εκπαίδευση και την πρακτική εφαρμογή της. Η ομιλία βασίζεται σε εμπειρική έρευνα που έχω διεξάγει και σε μια βιβλιογραφική σύνοψη που έκανα πρόσφατα πάνω στο θέμα αυτό για το Oxford bibliographies. Θα αναφερθώ επίσης στην προσωπική εκπαιδευτική εμπειρία μου ως εκπαιδευτικός στην προσχολική ηλικία και την τριτοβάθμια εκπαίδευση, δουλεύοντας σε επίσημα και σε άτυπα

εκπαιδευτικά πλαίσια, σε διάφορες χώρες και πολιτισμικούς χώρους. Συγκωνεύοντας τα ευρήματα της εμπειρικής έρευνας και την προσωπική εμπειρία θα αναφερθώ σε πέντε κεντρικά θέματα.

1. Φιλοσοφικές αντιλήψεις και νευρο-βιολογικές βάσεις της σχεσιοδυναμικής παιδαγωγικής

Απο μια φιλοσοφική προσέγγιση η ανθρώπινη ύπαρξη ορίζεται και καθορίζεται σε σχέση με τους άλλους. Οι άνθρωποι αναζητούν ενεργά σύνδετικούς κρίκους για δημιουργία σχέσεων με τους άλλους. Αυτή είναι μια μακροχρόνια φιλοσοφική αντίληψη που έχει τεκμηριωθεί και υποστηριχθεί πρόσφατα από τη νευροεπιστήμη που έχει επιβεβαιώσει ότι οι άνθρωποι αναζητούν να αποκτήσουν μια αίσθηση προστασίας και ασφάλειας μέσα από τις σχέσεις τους με τους άλλους.

2. Εννοιολογικός ορισμός της σχεσιοδυναμικής παιδαγωγικής.

Ο εννοιολογικός ορισμός της σχεσιοδυναμικής παιδαγωγικής δίνει έμφαση στην ανάπτυξη θετικών, αμοιβαίων και ανταποκρινόμενων διαλογικών σχέσεων που διέπονται από σεβασμό και συμμετρία. Στην προσχολική ηλικία, αυτές οι σχέσεις δημιουργούνται μέσω χαρούμενων και προκλητικών μαθησιακών εμπειριών, δραστηριοτήτων και παιχνιδιών.

3. Ικανότητες και δεξιότητες που χρειάζονται οι εκπαιδευτικοί

Ικανότητες και δεξιότητες των εκπαιδευτικών συμπεριλαμβάνουν, επίγνωση και γνώση των ενδιαφερόντων των παιδιών, στάση αποδοχής και φροντίδας και παροχή σιγουριάς και επιβεβαίωσης για την ενίσχυση της κοινωνικοποίησης και γνωστικής ανάπτυξης των παιδιών. Η σχεσιοδυναμική παιδαγωγική απαιτεί ενημερωμένους εκπαιδευτικούς και προσωπικό που εμπλέκονται στην παροχή υπηρεσιών προσχολικής αγωγής και εκπαίδευσης και στενή συνεργασία με τις οικογένειες και άσκηση κοινής δράσης.

4. Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών

Κάποιες στρατηγικές που ευνοούν την ανάπτυξη και την ενίσχυση ικανοτήτων και πρακτικών σχεσιοδυναμικής παιδαγωγικής συμπεριλαμβάνουν την προσοχή των εκπαιδευτών/δασκάλων στους φόβους και τις ανησυχίες των εκπαιδευομένων/μαθητών κατά την διάρκεια των σπουδών/επιμόρφωσης και της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Αυτό απαιτεί επένδυση σε χρόνο για να γνωρίσουν οι εκπαιδευτές τους εκπαιδευόμενους/φοιτητές άτομικα και συλλογικά, ώστε να υιοθέτησουν μια σχεσιακή νοοτροπία και πρακτική. Ταυτόχρονα πρέπει να προσφέρουν κινητρα και προκλητικά μαθησιακά περιβάλλοντα που επιτρέπουν την ανάληψη πρωτοβουλίας και πειραματισμού, και αντιμετώπιση πιθανής αποτυχίας μέσα σε ένα ασφαλές περιβάλλον. Η μαθησιακή διαδικασία πρέπει να ορίζεται αποσκοπιμότητα και να κάνει χρήση επαγγελματικών γνώσεων.

5. Βοηθητικοί και ανασταλτικοί παράγοντες για την εφαρμογή της

Ανασταλτικοί παράγοντες για την εφαρμογή σχεσιοδυναμικής παιδαγωγικής συμπεριλαμβάνουν την επαγγελματική απογοήτευση και κόπωση των εκπαιδευτικών και την έλλειψη υποστήριξης από τον εκπαιδευτικό φορέα/ίδρυμα. Η εμπιστοσύνη των εκπαιδευτικών στην αυτό-αποτελεσματικότητα τους και η συναισθηματική υποστήριξη από τον εκπαιδευτικό φορέα αναγνωρίζονται ως ευνοϊκές συνθήκες. Πιο συγκεκριμένα η δημιουργία κλίματος συναισθηματικής ασφάλειας στον εκπαιδευτικό χώρο έχει βρεθεί να είναι πάνω από κάθε άλλη οργανωτική υποστήριξη.

Η σχεσιοδυναμική παιδαγωγική αμφισβητεί τα κυρίαρχα αναπτυξιακά μοντέλα που βλέπουν την προσχολική αγωγή και εκπαίδευση ως παρεμβατική διαδικασία που δίνει έμφαση στην ακαδημαϊκή επιτυχία για τη δημιουργία επιτυχημένων πολιτών στο μέλλον. Οι σχέσεις που δημιουργούνται σε ένα εκπαιδευτικό πλαίσιο είναι ζωτικής σημασίας τόσο για την μάθηση και την ακαδημαϊκή επιτυχία, όσο - και ίσως το πιο σημαντικό - για τη δημιουργία μιας θετικής αυτο-εικόνας του εκπαιδευόμενου/μαθητή, την ικανότητα να δημιουργεί σχέσεις με άλλους και να συνεργάζεται, και να νιώθει και εμπνέει ένα αίσθημα ασφάλειας. Πιο συγκεκριμένα, στην προσχολική αγωγή και εκπαίδευση, η σχεσιοδυναμική παιδαγωγική θεωρείται ότι έχει διαμεσολαβητικό ρόλο συνδυάζοντας το παιχνίδι ως διδακτική πράξη και μέσο μάθησης.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι οι σχέσεις δεν ορίζονται εύκολα. Ενώ υπάρχουν ορισμένα βασικά συστατικά, οι σχέσεις είναι πολύπλοκες, δυναμικές, εύθραυστες και απρόβλεπτες, καθορίζονται από το πολιτισμικό περιβάλλον και εξελίσσονται διαχρονικά μέσω διαλογικών συναντήσεων που υπόκεινται σε υποκειμενικές και διυποκειμενικές ερμηνείες. Οι σχέσεις χαρακτηρίζονται από απρόβλεπτα και ακάθοριστα συναισθηματικά στοιχεία τα οποία μαζί με την πολυπλοκότητα διαφορετικών εκπαιδευτικών πλαισίων και συστημάτων παρουσιάζουν προκλήσεις για τον ορισμό συγκεκριμένων δεικτών/κριτηρίων ποιότητας. Έτσι, η σχεσιοδυναμική παιδαγωγική δεν έχει γίνει άμεσα αποδεκτή ως εναλλακτική παιδαγωγική προσέγγιση, ιδιαίτερα σε εκπαιδευτικά συστήματα που έχουν υιοθετήσει πρακτικές 'αντικειμενικής' αξιολόγησης με βάση απόδεκτα κριτήρια/δείκτες ποιότητας.

Το αποτέλεσμα είναι ότι η σχεσιοδυναμική παιδαγωγική να θεωρείται άπιαστη και μη μετρήσιμη μέσα στα πλαίσια των κυρίαρχων ερευνητικών παραδειγμάτων/μοντέλων που απαιτούν 'αντικειμενικά' κριτήρια και δεδομένα για την αξιολόγηση εκπαιδευτικών δράσεων. Ωστόσο, αυτό μπορεί να αλλάξει με την υιοθέτηση εναλλακτικών μεθοδολογικών παραδειγμάτων που επενδύουν στην ερμηνεία των διαλογικών συναντήσεων. Αλλά για να γνωρίζει κάποιος κάτι για τις σχέσεις, χρειάζεται να τις ερμηνεύει.

Στον τομέα της προσχολικής αγωγής και εκπαίδευσης, υπάρχει μια στροφή προς ερευνητικά παραδείγματα που διερευνούν τη βιωμένη εμπειρία των μικρών παιδιών, επιτρέποντας τη συμμετοχή τους στην έρευνα και διευκολύνοντας τους να αποδώσουν νόημα στην εμπειρία τους. Όλο και περισσότερο, τα παιδιά γίνονται συνερευνητές και

συνδιερμηνείς και δημιουργοί εννοιών μέσω του διαλόγου. Οι ερμηνείες που αποδίδουν τα παιδιά στις εμπειρίες τους σχετικά με τις σχέσεις που βιώνουν στο εκπαιδευτικό περιβάλλον μπορούν να αποτελέσουν κάποια από τα κριτήρια/δείκτες της ποιότητας της σχεσιοδυναμικής παιδαγωγικής. Η επένδυση σε μεθοδολογικά παραδείγματα για τη συλλογή πληροφοριών που έχουν νόημα σε έναν διαλογικό χώρο είναι ζωτικής σημασίας και, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι, είναι εφικτή λαμβάνοντας υπόψη τη μεθοδολογική δημιουργικότητα υιοθετούν οι ερευνητές της πρώιμης παιδικής ηλικίας.

Η εδραίωση και αξιολόγηση της σχεσιοδυναμικής παιδαγωγικής είναι ζωτικής σημασίας, γιατί μόνο όταν εδραιωθεί μια σχεσιοδυναμική παιδαγωγική επιστημολογία και ο αντίκτυπός της έχει γίνει ορατός (και μετρήσιμος) οι υπεύθυνοι χάραξης εκπαιδευτικής πολιτικής θα αρχίσουν να δίνουν προσοχή, αλλάζοντας έτσι την κατεύθυνση και τη μορφή της εκπαίδευσης. Επί του παρόντος και λαμβάνοντας υπόψη τις ανησυχίες ειδικά όσον αφορά στην ψυχική υγεία των παιδιών ανά τον κόσμο, είναι επιτακτική ανάγκη να εξισορροπηθούν (αν όχι να αντικατασταθούν) η παρεμβατική έμφαση της προσχολικής αγωγής και εκπαίδευσης με μια σχεσιοδυναμική παιδαγωγική που κατανοεί και επενδύει στην υπαρξιακή βάση της ανθρώπινης εμπειρίας. Προς το παρόν, η σχεσιοδυναμική παιδαγωγική βρίσκεται σε 'βρεφική' ηλικία, αλλά είναι ενθαρρυντικό ότι όλο και περισσότερες μελέτες εστιάζονται σε αυτό το θέμα τονίζοντας τον κρίσιμο ρόλο της στην εκπαίδευση.

Η περιλήψη αυτή βασίζεται στη βιβλιογραφική σύνοψη με τίτλο

Papatheodorou, T. (forthcoming) Early Childhood Pedagogies in Early Childhood Education. Oxford Bibliographies (submitted)